Vývoj antropogenních prvků v krajině vybraných chráněných území ČR

Dušan Romportl, Vladimír Zýka, Hana Skokanová, Marek Havlíček

Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i.

Abstrakt

Cílem studie bylo zhodnotit vývoj nejvýznamnějších antropogenních prvků v krajině vybraných velkoplošných chráněných území (KRNAP, CHKO Jeseníky, CHKO Beskydy a CHKO Bílé Karpaty) od počátků jejich moderní legislativní ochrany po současnost. Vybrány tak byly tři časové horizonty, které odráží dobovou úroveň územní ochrany: 50. léta 20. století reprezentující výchozí stav přírody a krajiny před moderními přístupy k její ochraně; rok 1990 představující milník vývoje společnosti i legislativního rámce ochrany přírody.

Mezi hodnocené antropogenní prvky byly zařazeny zastavěné plochy, síť silnic a zpevněných cest a prvky rekreační infrastruktury – lyžařské areály zahrnující vleky, lanovky a vlastní sjezdovky. Zároveň byl hodnocen rozsah lesních ploch jako ukazatel kontinuity dominujících přírodě blízkých habitatů. S postupným rozvojem rekreace i celkové intenzity využití území došlo během období od 50. let 20. století do současnosti k významným změnám rozsahu a struktury sledovaných antropogenních prvků. Na základě analýz výše uvedených dat byl v zájmových chráněných územích hodnocen nárůst antropogenních prvků, tedy zpevněných komunikací, zastavěných ploch a rekreační infrastruktury (lanovek, lyžařských vleků a sjezdovek). Z výstupů jasně vyplývá významný nárůst délky či plochy všech prvků antropogenní infrastruktury během obou sledovaných období – od 50. let 20. století do r. 1990 i v demokratickém období po r. 1990. Celková délka zpevněných komunikací narostla za sledované období ve většině sledovaných území minimálně o 70 %, v extrémním případě CHKO Beskydy pak dokonce o 190 %. Budování nových a rekonstrukce starých cest se většinou odehrává plošně v celém chráněném území, bez ohledu na charakter reliéfu nebo ochranné podmínky. Plocha sídel a další zástavby se ve vybraných ZCHÚ rozrostla minimálně o 15 % (CHKO Jeseníky), v případě karpatských chráněných území však až o 90 % (Bílé Karpaty), resp. 60 % (CHKO Beskydy). Reálně se tak jedná o nárůst zastavěných ploch v řádech stovek hektarů, v extrémním případě pak o více než 2000 ha. V případě lanovek a vleků došlo k jejich rozvoji již během 70. a 80. let 20. století, ovšem zásadní nárůst zaznamenáváme až po r. 1990, kdy do současnosti jejich počet ve všech sledovaných chráněných území narostl šesti – až sedminásobně. Současně došlo rapidnímu nárůstu ploch sjezdovek (v průměru na troj – až čtyřnásobek), zejména na území KRNAP a v CHKO Jeseníky a Beskydy.